

КУМЕЙКО А. В.,
кандидат юридичних наук,
докторант відділу аспірантури
і докторантури
(Національна академія Служби безпеки
України)

УДК 342.95:351
DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.5.8>

ДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ ЗАПОБІГАННЯ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ДЕРЖАВНУ БЕЗПЕКУ

У статті досліджено питання взаємодії Служби безпеки України з іншими суб'єктами запобігання правопорушенням, що посягають на державну безпеку. Вказано, що особливої уваги заслуговує обмін оперативною та іншою інформацією між Службою безпеки України та іншими державними органами. Аналіз норм законодавства дає підстави стверджувати, що загалом обмін інформацією між правоохоронними органами здійснюється на підставі спільних підзаконних актів, норми яких регламентують порядок здійснення такого інформаційного обміну. Акцентовано увагу на тому, що питання взаємодії Служби безпеки України з іншими органами державної влади на сьогодні врегульовані досить фрагментарно, що підтверджується наявністю лише загальних положень щодо того, що Служба безпеки України взаємодіє з іншими суб'єктами, серед яких громадськість, органи державної влади тощо у спеціальному нормативно-правовому акті, що регламентують її діяльність та Законі України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю». Крім того, зазначено, що на підзаконному рівні взаємодія Служби безпеки України із іншими суб'єктами врегульовується виключно на підставі власної ініціативи через прийняття спільних підзаконних актів, які знову-таки не регламентують взаємодію між ними повністю, зокрема щодо питань оптимізації процесу запобігання правопорушенням, що посягають на державну безпеку. Таким чином, поза увагою взагалі залишається взаємодія Служби безпеки України щодо запобігання правопорушенням, що посягають на державну безпеку та завдають істотної шкоди інтересам суспільства та держави, а також набули транснаціонального характеру, що відповідно потребує переходу правоохоронних органів на новий рівень взаємодії на міжнародному рівні. Очевидно, що відсутність належної правової регламентації взаємодії правоохоронних органів України як загалом, так і щодо питання запобігання правопорушенням, що посягають на державну безпеку, позначається на ефективності діяльності Служби безпеки України, яка захищає інтереси держави від протиправних посягань.

Ключові слова: *взаємодія, координація, запобігання правопорушенням, суб'єкти запобігання, Служба безпеки України.*

Kumeiko A. V. Regarding the issue of the cooperation of the security service of Ukraine with other subjects of the prevention of offenses that encroach on state security

The article examines the issues of interaction of the Security Service of Ukraine with other subjects of crime prevention. It is indicated that special attention should

be paid to the exchange of operational and other information between the Security Service of Ukraine and other bodies. Analysis of the legislation gives us grounds to assert that, in general, the exchange of information between law enforcement agencies is carried out on the basis of joint by-laws, the norms of which regulate the procedure for such information exchange. Emphasis is placed on because the issues of interaction between the Security Service of Ukraine and other bodies are currently regulated in a rather fragmentary manner, which is confirmed by the presence of only general provisions on the fact that the Security Service of Ukraine interacts with other subjects, including the public, public authorities, etc., in a special legal act regulating its activities and the Law of Ukraine "On the Organizational and Legal Basis for Combating Organized Crime". In addition, it is noted that at the by-law level, the interaction between the Security Service of Ukraine is regulated solely on the basis of its own initiative through the adoption of joint by-laws, which again do not fully regulate the interaction between them, in particular regarding the optimization of the process of preventing offenses that encroach on state security. Thus, the interaction of the Security Service of Ukraine on the prevention of offenses is generally ignored. encroaching on state security, causing significant harm to the interests of society and the state, as well as have acquired a transnational character, which, accordingly, requires the transition of law enforcement agencies to a new level of interaction at the international level. It is obvious that there is a lack of proper legal regulation of the interaction of law enforcement agencies of Ukraine both in general and on the issue of preventing offenses that encroach on state security affects the effectiveness of the Security Service of Ukraine, which protects the interests of the state from illegal encroachments.

Key words: *interaction, coordination, prevention of offenses, subjects of prevention, Security Service of Ukraine.*

Постановка проблеми. Варто вказати, що у спеціальній літературі обґрунтовується існування двох підходів до розуміння поняття «взаємодія». Перший підхід тлумачить взаємодію широко, а саме як співпрацю, що розкривається в спільних узгоджених діях, спрямованих на досягнення спільної мети, у взаємній допомозі під час вирішення завдань [1, с. 3]. Тоді як другий підхід є більш вузьким і визначає взаємодію як відносини між працівниками підрозділів [2, с. 272].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Діяльність Служби безпеки України, зокрема її організаційно-функціональний аспект завжди перебував у центрі уваги науковців: М.І. Ануфрієва, А.М. Благодарного, А.В. Іщенко, І.М. Копотуна, І.М. Коропатніка, О.В. Кривенка, І.В. Кубарева, Ю.Б. Курилюка, О.М. Литвинова, В.Г. Пилипчука, М.П. Стрельбицького та ін. Між тим, їх увага завжди була сконцентрована на окремих сферах і напрямках діяльності Служби безпеки України.

Мета статті. Дослідити питання взаємодії Служби безпеки України з іншими суб'єктами запобігання правопорушенням, що посягають на державну безпеку.

Виклад основного матеріалу. На підзаконному рівні взаємодія органів державної безпеки та органів поліції регламентується нормами Інструкції про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю, затвердженої Наказом Міністерства внутрішніх справ України та Центрального управління Служби безпеки України № 317/235 від 10 червня 2011 року [3]. Так, відповідно до положень зазначеної інструкції метою взаємодії зазначених суб'єктів є посилення протидії організованим злочинним угрупованням, попередження, розслідування та розкриття злочинів, учинених організованими злочинними групами і злочинними організаціями.

Формами взаємодії поліції та органів безпеки визначено:

1) спільний аналіз стану, структури організованої злочинності, причин і умов, що їй сприяють, прогнозування тенденції її поширення;

- 2) розробка й реалізація спільних програм, планів у сфері боротьби з організованою злочинністю;
- 3) обмін оперативною інформацією, що становить інтерес для боротьби з організованою злочинністю;
- 4) створення робочих груп для підготовки законопроектів, пропозицій про зміни до законодавства;
- 5) розроблення навчальних програм та проведення занять у системі професійної підготовки;
- 6) підготовка й проведення спільних колегій, нарад, семінарів тощо вдосконалення взаємодії;
- 7) проведення спільних оперативно-розшукових, профілактичних заходів;
- 8) інформування громадян про результати діяльності у сфері боротьби з організованою злочинністю;
- 9) удосконалення міжнародного співробітництва у сфері боротьби з організованою злочинністю.

Наведене дозволяє зробити висновок, що взаємодія здійснюється за такими чотирма основними напрямками, як: нормотворчий; взаємодія під час здійснення оперативно-розшукових заходів; наукове співробітництво та обмін досвідом; матеріально-технічна підтримка сторін.

Водночас, у науковій доктрині пропонується значно вужчий, ніж визначений у підзаконному акті, перелік форм взаємодії правоохоронних органів України. Зокрема до цих форм науковці відносять обмін оперативною та іншою інформацією; спільне планування, узгодження за часом, місцем та здійснення оперативно-розшукових заходів; допомога наявними силами та засобами; обмін досвідом оперативно-розшукової діяльності; проведення спільних оперативно-тактичних операцій; участь керівників в нарадах та аналізуванні проведених оперативно-розшукових заходів; спільне видання оглядів, методичних рекомендацій за результатами спільної діяльності [4].

Особливої уваги заслуговує обмін оперативною та іншою інформацією між Службою безпеки України та іншими органами. Аналіз норм законодавства дає нам підстави стверджувати, що загалом обмін інформацією між державними органами здійснюється на підставі спільних підзаконних актів, норми яких регламентують порядок здійснення такого інформаційного обміну.

Зокрема, наказом від 23.03.2009 № 124/936/139/199/250 «Про затвердження Інструкції про порядок організації обміну інформацією між структурними підрозділами МВС, Служби безпеки України, Державної податкової адміністрації України, Державної прикордонної служби України, Держмитслужби в діяльності з виявлення та припинення корупційних діянь в правоохоронних органах» було передбачено, що обмін інформацією реалізується шляхом: проведення спільних засідань та оперативних нарад уповноважених підрозділів; створення спільних робочих груп у складі представників уповноважених підрозділів для вивчення окремих проблем боротьби з корупцією та розроблення пропозицій щодо їх вирішення; взаємного інформування уповноваженими підрозділами один одного про виявлення ними в процесі здійснення своїх функцій таких причин і умов, що сприяють корупційним правопорушенням; інформування уповноваженими підрозділами один одного про відомі їм факти підготовки чи вчинення посадовими особами корупційного діяння та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією, узгодженість дій під час їх документування; відрядження до іншого правоохоронного органу працівника уповноваженого підрозділу з метою проведення оперативно-розшукових та профілактичних заходів, спрямованих на боротьбу з корупцією, проведення наукових досліджень [5].

Утім варто вказати, що наведений нормативно-правовий акт втратив чинність на підставі Наказу від 13.10.2020 № 731/611/293 [6], проте, говорячи про процес взаємодії, варто акцентувати на проблемі фрагментарного регулювання та закріплення основних дефініцій, без деталізації щодо взаємодії з питань оптимізації засад запобігання правопорушенням, що посягають на державну безпеку.

Слід вказати, що проводилося анкетування, яке показало, що лише 25% співробітників правоохоронних органів України оцінюють ефективність рівня інформаційної взаємодії задовільно, тоді як 75% вважають її незадовільною. Серед причин такої оцінки: відсутність єдиної системи взаємного інформування (22%); відсутність окремого підрозділу для організації взаємодії (26,9%); незадовільне налагодження співпраці керівників взаємодіючих органів (25,2%); недосконалість правової основи (9%) [7, с. 101].

Зважаючи на вищевикладене, можемо зробити висновок, що питання взаємодії Служби безпеки України з іншими державними органами на сьогодні врегульовані досить фрагментарно, що підтверджується наявністю лише загальних положень щодо того, що Служба безпеки України взаємодіє з іншими суб'єктами, серед яких громадськість, органи державної влади тощо у спеціальному нормативно-правовому акті, що регламентують її діяльність та Законі України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю».

Крім того, варто вказати, що на підзаконному рівні взаємодія Служби безпеки України із іншими суб'єктами врегульовується виключно на підставі власної ініціативи через прийняття спільних підзаконних актів, які знову-таки не регламентують взаємодію між ними повністю, зокрема щодо питань оптимізації процесу запобігання правопорушенням, які посягають на державну безпеку. Таким чином, поза увагою взагалі залишається взаємодія Служби безпеки України щодо запобігання правопорушенням, що посягають на державну безпеку, які завдають істотної шкоди інтересам суспільства та держави, а також набули транснаціонального характеру, що відповідно потребує переходу правоохоронних органів на нову якість взаємодії на міжнародному рівні. Очевидно, що відсутність належної нормативної регламентації взаємодії правоохоронних органів України як загалом, так і щодо питань запобігання правопорушенням, що посягають на державну безпеку, позначається на ефективності діяльності Служби безпеки України, яка захищає інтереси держави від протиправних посягань.

Як вже було зазначено вище, взаємодія Служби безпеки України з іншими органами та громадськістю не є досконалою, більш того, на сьогодні особливо актуальною є взаємодія з відповідними органами іноземних держав. Така взаємодія відповідно до п. 5 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» є не правом, а обов'язком оперативно-розшукових підрозділів Служби безпеки України, який вона здійснює з метою запобігання правопорушенням, що посягають на державну безпеку [8].

Дійсно, на сьогодні Україна вже приєдналася до ряду міжнародних конвенцій щодо спільної протидії та боротьби з транснаціональним злочинам, а також уклала чимало угод про взаємодію з правоохоронними органами інших держав у зазначеному напрямку, але фактично взаємодію Служби безпеки України та зарубіжних держав на сьогодні не можна назвати оптимальною.

Однією з причин такого становища у наукових колах називають проблему відсутності належного обміну інформацією. Зокрема, вказується, що така велика кількість баз даних правоохоронних органів України зумовлена покладеними на них національним законодавством завданнями та функціями. Однак саме ця кількість автоматизованих інформаційних систем, які не співпрацюють між собою, є суттєвою перешкодою в діяльності правоохоронних органів України [9, с. 146]. Водночас звертається увага на необхідність існування спільної інформаційної системи правоохоронних органів.

Доцільно зазначити, що ще у 2006 році Указом Президента України «Про Єдину комп'ютерну інформаційну систему правоохоронних органів з питань боротьби зі злочинністю» № 80/2006 було передбачено ряд заходів щодо створення єдиного інформаційного простору правоохоронних органів України [10]. Проте передбачені в підзаконному акті заходи не були реалізовані, тоді як вагомими перевагами такої системи є те, що вона дає можливість на різних етапах розслідування виявити зв'язки, які не могли бути встановлені під час їх первинного аналізу підрозділами Служби безпеки України в межах лише власної бази даних. Безумовно, що налагоджування інформаційного простору не лише спростить процес обміну інформацією між їх структурними підрозділами, а й підвищить міжнародне співробітництво у сфері запобігання правопорушенням, що посягають на державну безпеку.

Важливість вивчення засад координації діяльності Служби безпеки України при взаємодії з іншими суб'єктами полягає у тому, що діяльність її структур повинна бути організована таким чином, щоб оперативні підрозділи мали всі необхідні можливості для взаємного обміну інформацією, реалізації спільних оперативно-розшукових операцій тощо з метою найкращого виконання покладених на них законодавством завдань.

Варто погодитися з думкою, що оперативні підрозділи діють не самі по собі, а в системі органів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. І можуть виконувати свої завдання лише за умови взаємодії з іншими підрозділами правоохоронних органів, використовуючи їх можливості [11, с. 140].

Що ж до сутності координації, то вона є однією з головних управлінських функцій, зміст якої полягає в забезпеченні впорядкування взаємозв'язків і взаємодії між учасниками процесу управління з метою узгодження дій та об'єднання зусиль для вирішення загальних завдань [12, с. 139].

Окремі вчені вказують, що поняття «взаємодія» та «координація» у порівняльному аспекті не є тотожними. Різниця між ними полягає у тому, що при координації лише одна сторона є ініціатором правовідносин, тоді як інша лише дотримується їх умов. Разом з тим, при взаємодії ініціаторами виникнення правовідносин є дві сторони. Дещо інша відмінність між зазначеними поняттями полягає в тому, що взаємодія може бути між двома або більше суб'єктами, а процес координації вимагає щонайменше трьох суб'єктів, один із яких і здійснює координацію правоохоронної діяльності [13].

Отже, координація діяльності та взаємодії є необхідними інструментами поєднання їх зусиль у вирішенні завдань протидії злочинності, створює умови для компетентних органів, що входять до правоохоронної системи, задля доповнення й багаторазового підсилення ефекту своїх дій за рахунок використання результатів діяльності координованих суб'єктів; забезпечує узгодженість дій усіх елементів правоохоронної системи; сприяє подоланню відособленості правоохоронних підсистем; перетворює діяльність кожної із цих підсистем на органічно взаємопов'язані складові частини єдиної правоохоронної діяльності, досягаючи на цій основі запрограмованого ефекту кінцевих результатів функціонування правоохоронної системи, який значно перевищує ефект, котрий був можливий за звичайного, простого додавання результатів їх роботи поодиноці [14, с. 17].

Зокрема, діяльність органів Служби безпеки України відповідно до ст. 10 Закону України «Про Службу безпеки України» координує та контролює Центральне управління Служби безпеки України, однак перелік повноважень зазначеного управління вказаний Закон не містить, що не дозволяє навести висновків щодо обсягів управлінських повноважень зазначеного підрозділу спецслужби [15].

Висновки. Зважаючи на вищевикладене, зрозуміло, що діяльність Служби безпеки України координує окремий підрозділ – Центральне управління Служби безпеки України, завдяки чому забезпечується оптимальний розподіл функціональних обов'язків між його підрозділами та посадовими особами та злагоджене функціонування органу загалом.

Однак не можна ігнорувати також те, що органи Служби безпеки України є комплексним суб'єктом, який відповідно до законодавства захищає безпекові інтереси держави від протиправних посягань. Саме тому постає питання, який саме суб'єкт здійснює координацію діяльності правоохоронних органів України загалом, а не кожного окремо, з метою запобігання правопорушенням, що посягають на державну безпеку.

Список використаних джерел:

1. Потайчук І. В. Взаємодія органів досудового розслідування: минуле і сучасність. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. 2012. № 1 (5). С. 1–12.
2. Захаров В. П., Сарвас А. М. Взаємодія як один із чинників покращення організації боротьби зі злочинністю. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 2003. № 1. С. 272–273.

3. Наказ Міністерства внутрішніх справ України та Центрального управління Служби безпеки України № 317/235 від 10 червня 2011 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0822-11#Text>
4. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. Т. III. Поліцейський менеджмент: історія та сучасність / відп. ред.: Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, Є. М. Моїсєєв та ін. Харків, 2006. 675 с.
5. Наказ від 23.03.2009 № 124/936/139/199/250 «Про затвердження Інструкції про порядок організації обміну інформацією між структурними підрозділами МВС, Служби безпеки України, Державної податкової адміністрації України, Державної прикордонної служби України, Держмитслужби в діяльності з виявлення та припинення корупційних діянь в правоохоронних органах» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0670-09#Text>
6. Наказ від 13.10.2020 № 731/611/293 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1068-20#Text>
7. Грень Р. Р. Взаємодія оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2016. Вип. 38, т. 2. С. 99–102.
8. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України № 2135-ХІІ від 18.02.1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303.
9. Петровський О. Проблемні питання формування єдиного інформаційного простору правоохоронних органів. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 8. С. 145–148.
10. Про Єдину комп'ютерну інформаційну систему правоохоронних органів з питань боротьби зі злочинністю : Указ Президента України № 80/2006 від 31.01.2006 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80/2006>.
11. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність: підручник. Харків : Вид-во Національного ун-ту внутр. справ, 2002. 336 с.
12. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ : підруч. / за ред. Ю. Ф. Кравченка. Київ : НАВСУ, 1999. 702 с.
13. Reznik O. N., Burbyka M. M., Klochko A. M. Coordinating Activity of the Prosecutor's Office in the Sphere of Criminality Prevention of Ukraine. *International Journal of Environmental & Science Education*. Vol. 11. No. 18. 2016. P. 11931–11941.
14. Корнаш І. Координація діяльності правоохоронних органів. *Вісник прокуратури*. 2001. № 1. С. 17–18.
15. Про Службу безпеки України : Закон України № 2229-ХІІ від 25.03.1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 382.

